

Acésta fôia ese cate 3 côle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 1 galbenu cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu. séu prin posta séu prin domniî colectorî.

Nr. 22.

Brasiovu 15. Novembre 1874.

Anulu VII.

S u m a r i u : Diferitele datine pentru asiedierea mortiloru, cu privire la arderea cadavreloru. (Fine.) — Cas'a romana. — Fragmente dein istori'a regimentului alu II-lea rom. granitariu transilvanu. (Urmare.) — Ratiociniu despre starea fondului asoc. trans. pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu cu finea anului 187³/₄. — Ratiociniu despre starea fondului unei radicande academia romana de drepturi, pro 187³/₄.

Diferitele datine pentru asiedierea mortiloru, cu privire la arderea cadavreloru.

(Fine.)

Nu sciu déca mai este lipsa de a analisá avantajiele arderei, candu tôte inconvenientele, cari obvinu la intierinare, si pre cari le-am insiratu mai inainte, cu introducerea marei reforme trebue se dispara de sine.

Cu privire la salubritatea persóneloru si a locuriloru nu credu se se afle cineva, carele ar' poté trage la indoiéla marele folosu alu arderei mortiloru. Sanatatea, prim'a conditiune a progresului, astu modu ar scapá de unu faptoru stricatosu pentru dens'a. Unu mare bine atatu pentru particulari catu si pentru statulu intregu, cà-ci numai cetatiénulu sanatosu e membru folositoriu alu statului. — O mana de cenusia asediata intr'o urna, nu atinge nici in celu mai neinsemnatu gradu sanatatea, macaru de s'aru urcá numerulu urneloru la mii. Artemisi'a, nevast'a regelui Mausolu, acestu modelu de amoru fanaticu, a beutu in vinu diumetate din cenusi'a barbatului, si (cronic'a aci tace) de siguru nu-i va fi fostu nimicu, afóra de vr'o durere la stomacu, ce'i va fi causandu materi'a solida si nedigestibile, daru vinulu si amurulu si asta durere i va fi usiorat'o.

Din punctulu de vedere alu economiei cascigulu e evidentu, atatu pentru individu catu si pentru corporatiuni si statu. Lussulu ce-lu vedemu acumu la inmormentari se spera cà se va mai miciorá. Éra teritoriulu cimiterieloru, care acum diace necultivat, se va poté capitalisá si va aduce frupte immense. Ba ce e mai multu, Thompson unu renumitu anglesu, a calculatu si aceea, càtu aru cascigá Angli'a, déca cenusi'a mortiloru arsi s'ar folosi pentru ingrasierea pamentului! O ideia cá ast'a se nasce numai in spiritulu comerciale alu anglesului lipsitu de ori ce pietate. Eu amentiiu numai acést'a ideia stravaganta, fóra a reflectá la dens'a; incredintiatu fiindu, cà unu zelu atatu de esageratu mai multu strica causei decatu ce ajuta.

Amu amintitu despre scarbósele profanari, caror'a suntu espuse sanctuarieloru inmormentati; càtra acésta mai adaogu procedur'a barbara a mormentariloru, de care se inpartasiescu osemintele

aceloru repausati, cari suntu conturbati in liniscea loru candu suntu scosi afóra pentru a face locu altoru nefericiti, séu transportati deintr'unu locu intr'altulu, de cate ori se dispune secularisarea cimiterieloru. — In Elveti'a s'au vediutu case construite din óse de omu. Acestea suntu lucruri cari vatama si slabescu pietatea ce datorimu celor defuncti. Introducèndu-se arderea cadavreloru, astu-feliu de neumanitati nu voru mai avé locu, ci dein contra, pietatea, precum si estetic'a, acestea doue trasuri frumoése ale inimei nobile, voru dobendi nou nutrementu. Cadavrulu aceluia pre carele l'am iubitu mai multu in viétia, ne insuffa gróza. „Se mergemu si se vedemu in mormenturi, cà óse góle e omulu, mancare vermiloru si putóre“, asia se canta la mortu. Fiiulu se uita in mormentulu parintelui seu, si vediendu acolo óse de omu, se întórce cu grétia, e de conditiune slaba, e silitu a scuipa. Eram martore oculariu candu o dama, la inmormentarea fiului seu, pre carele doriá a'lu fi asediatu langa tatalu seu de cati-va ani mortu, vediendu capatien'a góla a acestuia si o naframa de atlasu, pre care in viétia a portatu-o — numai decatu a lesínatu si s'a bolnavitu pe lungu tempu*). Dein contra, remasitiele pamentesei ale mortiloru, dupa operatiunea focului asiediate intr'o frumoása urna de metalu, voru fi din punctu de vedere

*) Unu altu casu fórté instructivn inca merita a fi amintitu. — In comun'a Bodesci (com. Aradului) inainte de cati-va ani, nevast'a unui italianu voindu a scapá de fructulu ce-lu avea in pantece, a beutu nisce lécuri, ce i-a datu o vrajitóre dein satu, in urm'a carora nevast'a morí. S'a ordonatu sectiunea cadavrului; mediculu cercuale dein Buteni in sa fiindu prin alte locuri ocupatu, abia a 4-a di poté veni la fati'a locului. Eu fui rogatu a-lu acompaniá in calitate de protocolistu. Cadavrulu nu mai éra de cunoscutu. Gazurile ce au dezvoltatu medicin'a beuta, au inflatu corpulu la o dimensiune grozava. De putóre nime nu se poté apropiá de elu. C. D. barbatulu nefericitei fú provocatu a întórce cadavrulu nevestei sale, pentru a se poté incepe sectiunea. Elu inse apelá la inim'a pretorelui si'lu rogá a nu pretinde asia ceva dela densulu, pe langa aceea plangea. Atunci pretorele dete ordine plaiesiloru satului a prinde de mortu. Acesti'a dechiarara resolutu, cà mai voiescu a fi aruncati in temnitia si scosi din servitiu, decatu se faca acést'a. In fine succese a aflá cati-va tiegani dein satu, cari bine platiti, asiediaru cadavrulu intr'o lada si'lu dusera la grópa. Relatiunea medicului a fostu: „Putregiunea ajungundu in acelu stadiu, unde sanatatea si chiar viétia e periclitata, obductiunea nu s'a indeplinitu!

alu pietatii si esteticei relievie scumpe consangeniloru; éru liniscea loru eterna nu o voru conturbá nici ghiarele talhariului, nici sap'a mormentariului.

Cimiteriele le voru suplini anticele columbarie ale Romaniloru. Columbariu se numesce o cladire monumentală, cu boltituri si ambite, care cuprinde ne-numerate incaperi menunte pentru fia-care urna de osebitu. Acestu edificiu póte fi dupa impregiurari unu capu d'opera alu architecturei. La totu casulu inse va portá caracteriulu unei baserici, atatu dein punctu-de-vedere alu ornamentului, catu si pentru destinatiunea lui. — Séu se póte cà va fi permisa particulariloru asiediarea resturiloru pamentesci si in altu locu de predileptiune, d. e. sub unu arbore frundiosu, lenga unu riu, unde li se póte aredicá unu monumentu, unu mausoleu, chiaru dupa cum a facutu Artemisia pentru inchiderea resturiloru nebeute ale cenusiei lui Mausolu.

Unu factoru puternicu pentru popularisarea ideii este deplin'a ei compatibilitate cu ritulu si spiritulu fia-carei religiuni. Tóte cerimoniile, cate se facu la inmormentare, durédia pana la astrucarea in mormentu. Tóte acestea fora cea mai mica modificare se potu indeplini si la sistem'a noua. Éru procesulu ce se produce in pamentu cu acelu ce se petrece prin influinti'a focului in essentia e totu acél'a. Diferinti'a e numai in tempu. In pamentu descompunerea se efectuesce prin concursulu ocsigenului, adeca prin ocsidare. Ocsidarea nu e alta, decatu unu terminu technicu in locu de ardere. In focu se petrece acelasi fenomenu, decatu cà consumanduse ocsigenulu in o mesura multu mai mare, resultatulu e produsu firesce in cateva óre. — Diseiu cà religiunea értă arderea cadavreloru. Isusu salvatoriulu lumei nici cu unu cuventu nu a opritu acésta procedura, care si pe tempulu candu erá elu pre pamentu, a ecsistatu. Dein contra, suntu pasuri in sant'a scriptura, pre care multi le esplica in favorulu arderei. Etf afflu o mare analogia intre purgatoriu, foculu curatitoriu (la catolici), prin care trecu sufletele pecatóse — si intra arderea cadavreloru. Acolo arde sufletulu, ací trupulu. — Presararea cenusiei pe cadavru, acést'a manipulatiune ce face preotulu candu dice cuventele: „Alu Domnului e pamentulu si tóte cate suntu intr'ensulu“, inca nu simbolisédia alta, decatu cà pulbere si cenusia e omulu.

S'au consultatu parerea mai multoru autoritati clericale, care a sunatu intr'acolo. cà din punctu-de-vedere religiosu arderei cadavreloru nu se póte face objectiune. In Germani'a suntu organe basericesci, cari scriu in favorulu ideii, éru in Zürich parochulu Lang a cuventatu la 2000 de ómeni in baseric'a St. Petru despre folosulu acestei reforme.

Progresulu ce au facutu ideia arderei cadavreloru intr'unu tempu atatu de scurtu, e in adeveru supriindietoria. In Itali'a, Germani'a, Anglia

ferbe lumea pentru realisarea ei. In Belgiu s'au formatu o asociatiune sub patronagiulu unei societati de invetiati, pentru respandirea ei. In Elveti'a si anume in Zürich la o adunare conchiamata in caus'a acestei reforme, — care a devenitu dein caus'a teritoriului restrinsu, o cestiune urgenta a dilei, — poporulu n'a incaputu in sala. S'a conchiamatu dara o alta adunare in localitatea cea mai spatiósa dein Zürich, care e o baserica, unde cestiunea au chiarificat'o barbati de specialitate dein tóte punctele de vedere. Multimea adunata, barbati si femei dein tóte clasele, fù generalmente cucerita, si numai decatu se primi unu proiectu de statute, pe bas'a caruia multi s'au in scriu de membri la o societate, cu oblegamentulu de a-si permite arderea corpuriloru dupa mórte. Asia in Berolinu, Berna, Dresda, Gratiu, Vien'a. Magistratulu Vienei a dispusu construirea unui alu doilea aparatulu dupa sistemulu lui Siemens, cu care se se faca incercari in cetati mai mici si pe la sate. Dr. Klug a demonstratu pe scen'a teatrului Stampfer inaintea unui publicu numerosu arderea unui iepure, care a succesu pe de plinu. O societate pentru ingrijirea inmormentariloru „Entreprise de Pompes funébres,“ a si facutu ofertu magistratulu pentru intreprenderea arderei cadavreloru, si asia se crede, cà nou'a reforma in Vien'a se va introduce catu de curendu. In Ungari'a inca se lucra pentru densa, la magistratulu dein Bud'a-Pest'a s'a substernutu unu proiectu de resolutiune, conformu caruia arderea cadavreloru se fia cblegatóre dela prim'a Ianuariu 1874 pe totu teritoriulu capitalei. In cerculu reprezentatoriloru proiectulu e bine primitu, numai contr'a terminului se face objectiune. — Uniunea universitatii Cambridge, o corporatiune de autoritate pe terenulu sciintiei, a decisu spriginirea ideii. In fine in Itali'a noulu proiectu de lege sanitaria cuprinde si arderea facultativa a cadavreloru; acestu proiectu, nu sufere indoiéla, in tempulu celu mai scurtu se va redicá la valóre de lege, (am cetitu intr'o fóia cà s'aru fi si sanctionatu) si atunci noulu sistemu de securu se va latí si in alte tieri.

Objectiunile ce se facu contr'a arderei cadavreloru, suntu atatu de slabe, incatu cea mai mare parte abia merita mentionarea.

Dintre tóte inse, acea afirmatiune mi-se pare chiar' ridiculósa, cumu-cà invierea numai dupa ingropare e posibila. E de mirare, cum acesti ómeni spiritualisti per escelentiam, pretiuescu atátu de multu materi'a, in càtu dorescu a purtá si dupa inviere corpulu care dejá a putreditu. Vai si amaru de sufletulu acela care aru fi silitu se pórté si in cealalta lume podagr'a in picioru si reumatismulu in spinare!

Catolicii cei vechi dicu, cà prin ardere s'aru resipí relieviile ómeniloru, cari mai apoi aru trebuí consacratu intre cei santi. Acésta pe noi romanii nu ne privesce, cà-ci noi pe ómenii nostri nu-i trecemu intre santi.

De óre-care insemnatate científica e obiectiunea antropologiloru, cari se temu cã prin nimicirea óse-
loru nu s'aru poté face studii frenologice, si astu-
feliu s'aru impedecã sciint'a despre desvoltarea rasei
omenesci. Acestu argumentu inse se combate cu gra-
dulu de perfectiune la care a ajunsu sculptur'a, gra-
vura, pictura, fotografia, litografia etc., cari implinescu
pe deplinu remasitiile producteloru naturei.

Investivele cele mai grave le face politi'a cri-
minale, diehndu cã multi individi, cari au comisu
crim'a inveninarii, nimicinduse corpus delicti, aru
scapã de pedépsa; cã-ci pana acumu in unele casuri
numai prin desgroparea mortiloru a venitu la lumina
crim'a. Aceste suntu gravamine in adeveru consi-
derabile, daru nici bas'a acestor'a nu remane necla-
tinata. Dr. Tarchini-Bonfanti a demonstratu, cã in
decursu de 26 de ani, si dintre mii si mii de pro-
cese criminale numai in diece casuri s'a executatu
desgroparea cadavreloru, dintre cari numai la patru
s'a constatatu crim'a, si aceste patru au apartienutu
unui si aceuiasi procesu. Pentru asigurarea si dein
asta parte s'aru poté introduce sectionarea obligátore,
care aru dá si sciintiei unu aventu puternicu. De-
altu-mintrelea sanatatea a mii de ómeni merita óresi-
care sacrificiu.

In fine se trecemu la partea de inchiaiére.

Nóue romaniloru in lupt'a nóstra pentru esis-
tentia si cultura, adese-ori ni s'a imputatu, cã dein
tóte facemu cestiune de nationalitate. Acésta impu-
tare a strainiloru cu catu e mai justificata, noi cu
atatu mai satisfacuti trebue se fimu in consciint'a
nóstra nationala. Pana candu natiuni ajunse la cul-
mea progresului se simtu destulu de puternice pentru
de a croi planuri cosmopolite: la noi romanii restrinsi
la caminulu nostru, déca voimu se esistemu cá na-
tiune, trebue tóte lucrurile, cate directu séu indirectu
ne atingu, cantarite si întórse in favorulu nostru.

Marea reforma a arderii cadavreloru, afóra de
folósele nemarginite de cari impartasinduse intrég'a
omenime se profita si natiunea nóstra, specialmente
pentru poporulu romanu promite interese necalcu-
labile.

1. Se incepemu si aici cu sanatatea. Amu a-
mintitu, cã provinciile locuite de romani suntu in
totu anulu bantuite de morburi infective, friguri ma-
larice*), tifoide etc., produse prin miasme. Aceste
locuri suntu fórte dispuse pentru epidemii, cum e d. e.
choler'a. Se mai adaugãmú caira acésta, cã popo-
rulu nostru tieranu cu nefericitele-i posturi cari trecu

*) Medicii dein Angli'a, Franci'a, Germani'a la noi vinu
se studiedie frigurile intermittente, fiindu aici cuibulu loru
adeveratu. In Vien'a pe més'a de sectiune de pe splina se
cunoscú ómenii dein partile nóstre. Splin'a adeca la locui-
torii teritoriulu bantuitu de friguri, e fórte mare si vertósa
(Rastu).

peste diumetate de anu, se nutresce fórte miseru; o
impregiurare care predispuie individulu pentru tóte
bólele, ér' principalmente pentru cele infective: astu-
feliu vomu avea inaintea nóstra icóna fidela a starii
sanitarie miserabile, in carea se afla poporulu romanu.
Acésta miseria afóra de canalisarea teritoriulu, si
dedarea poporulu la nutremente substantiosu, mai
multu o va delaturá secularisarea cimiterieloru si
introducerea arderii cadavreloru peste totu.

2. Economi'a poporulu nostru aru cascigá prin
aceea, cã lucsul ce se face la infrumsetiarea mor-
tulu aru incetá. Galbeni, taleri si vestmentele scumpe,
aceste produse ale geniulu si maniloru tierancei ro-
mane, pretióse atatu dein punctu-de-vedere econo-
micu, cãtu si esteticu, — nu s'aru aruncá cu dens'a
in grópa pentru a se nimici, ci aru remanea si mai
departe in colib'a familiei. In cenusia va avea locu
numai banulu destinatu lui Carone. In catu pentru
cimiteriele cassate, eu asiu face o propunere. Fiindu
eu de acea credintia, cã sistemulu nou, la noi ro-
manii, in cleru aru aflá cea mai apriga opositiune,
cã-ci o mare parte a clerulu numai anevoia s'aru
induplecá a crede, cã nici ritulu nici stol'a nu va se
suferenimica, — asi propune, cã autoritatile compe-
tente se lucre intr'acolo, cá teritoriulu destinatu pen-
tru cimiteriu se se adauge la fondulu parochialu; astu-
feliu natiunea aru cascigá duplu: luminarea popo-
rulu prin preotii sei despre necesitatea si folosulu
reformei, si imbunatatirea starii preotiesci.

3. Politicamente inca amu cascigá ceva. Ega-
litatea pentru care atata ne sbuciumamu in vietia,
dupa mórte ne-arú fi asigurata. Tieranulu seracu
se uita cu jale, cumu cei mai favorati de sórte potu
asecurá pe mai lungu tepmu integritatea corpului si
usiorá tierin'a asupra lui; unii isi asiédia mortii in
cosciugu de metalu, altii si in cripte de zidu, altii
éru ii imbalsamédia, pre candu sórtea lui póte ilu va
aduce pana a fi aruncatu intr'o grópa fóra cosciugu
si nesantitu, dupa cumu, durere, se intempla si in
dilele nóstre cu unii individi, cari n'au pre nimenea.
Sistemulu nou va pface tóte asemenea in cenusia.

4. In privint'a moralulu arderea cadavreloru
la noi romanii va produce aceea, ce astadi nu e in
stare a produce instructiunea obligátoria: stirpirea
celoru mai multe datine si credintie superstitióse. Fan-
tasi'a poporulu ajutata de ignorantia, i-au creatu o
multime de fiintie imaginarie, pentru cari la noi ro-
manii esiste unu adeveratu cultu. Romanulu are stri-
goiu, priculiciu, velva, paza, marti sér'a, caii lui St.
Tóderu etc. — tóte creatiuni, cari cea mai mare
parte suntu in strinsa legatura cu cadavrele óme-
niloru. Pentru romanulu tieranu cemetiriulu este unu
locu, unde nóptea domnescu spiritele necurate, cari
isi parasescu mormenturile si vinu in satu a stricá
celoru vii. Nu e lipsa a mai continuá trist'a des-
criere a acestoru credintie desierte. Toti cati au
traitu in midiloculu poporulu dela sate, le cunoscú
acestea, si s'aru potutu convinge si despre diferitele

manipulatiuni, caror'a suntu espusi acei nefericiti, cari suntu suspicionati de strigoi, etc.

Acestor'a dupa mórte le infigu unu pironu séu frigare in cósta. Éru crim'a oribila ce s'au comisu in ultim'a epidemia in comun'a B. (unde 15 morti fura desgropati si ànimile loru scotienduse fura mancate parte de locutori, parte de cani, parte acatiate pre cruce; tóte acestea cá se scape de colera), intrece tóte barbariele. Durere, acésta fapta e adevrata si fu pertractata dejá la tribunalulu Timisiórei, de unde caus'a au ajunsu la Curia. — Candu cadavrele si cimiteriele nu voru mai insuffá gróza in mass'a poporului, si candu urn'a si columbariulu voru finisce lucruri cari voru implé de pietate si veneratiune pe fia-care muritoriu, atunci superstitiunea nu va mai avea basa, datine cari profanédia mortii nu voru mai esiste, si eu acestu cascigu ilu aflu celu mai mare, ce putemu noi romanii trage din arderea cadavreloru. — In fine.

5. Si unu picu de superbia nationala!

Amu amintitu cà arderea cadavreloru cá cerimonia funebra a sustatu la romanii antici lungu tempu. Acumu candu lumea civilisata dupa unu síru de seculi au ajunsu a recunósce, cà cea mai rationala datina pentru asediarea mortiloru a fostu ceea a stramosiloru nostri: noi romanii, surcelele loru, amu comite o crima fatia de maretiele umbre, candu nu amu respectá datin'a stramosiésca, carea atunci domniá, candu nimbulu Romei erá mai gloriosu. Dara nu se póte asta! Noi cari numai atunci mai uitamu de necadiurile dilei, candu adenciti in admirarea nesdraveneloru fapte ale strabuniloru nostri, nu simtimu nevoile, ce ne impresóra; noi cari caracterulu nationalu, ce l'amu pastratu inea, numai datineloru strabune putemu multiumi; noi trebue se fimu mandri a vedé, cà o datina antica, ce o putemu numi a nóstra, e pe cale a fi primita de intrég'a lume culta!

Fia-care romanu trebue se fie superbu a se poté impartasi de aceleasi onoruri ultime, de cari s'au impartasitu unu Pompeiu, unu Augustu, unu Iuliu Cesare, Brutu, Pliniu, Tacitu!

Si acum se finimu. Candu am intreprinsu tractarea acestui obiectu, amu renunciatu dela aplause. Amu doritu inea numai, cá valurile progresului, caror'a noi romanii stavila totu nu-i putemu pune — se nu ne afe nepreparati.

George Vuia.

doctorandu in medicina.

Cas'a romana.

(Dissertatiuna tienuta in adunarea generale dela Dev'a.)

CREDU cà nu numai nu me abatu dela problemele iubitei nóstre asociatiuni transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, ci dein contra, servescu cu credintia intereseloru ei celoru

sublime. déca iau de substratu alu acestei dissertatiuni cas'a, institutiunea acea sacra, carea se póte numi stratulu si leaganulu si bas'a a tóta civilisatiunea genului omenescu. Asemenea sum convinsu, cà déca in speciale facu o privire asupr'a casei romane, acést'a este o urmare naturale ulterióre a convenirei nóstre de astadi; cà-ci ne amu adunatu, d-loru, in serviciulu culturai preste totu, éru in speciale alu culturai poporului aceluia, dein care avemu onórea si mandria de a face parte si noi.

Cas'a, famili'a — amu disu — este bas'a a tóta civilisatiunea genului omenescu, si spre a demonstrá acést'a, nu este de lipsa decatu a face o reprivire asupr'a popóraloru dein trecutu si o privire asupr'a popóraloru vii, cari póta astadi unu rolu pe scen'a teatrului lumei. La tóte popórale lumei vechi, cari esu dein negur'a traditiuniloru la lumin'a istoriei, vedemu punendu-se pretiu deosebitu pe casa si pe viéti'a casnica, familiare. Elinulu lui Licurgu si alu lui Solone se ingrijesce dejá prin legile statului seu pentru referintia intre barbatu si femeia, pentru nascerea si educatiunea prunciloru sei, chiaru si pentru raportulu intre servi si domnii acelor'a. Romanulu in petrundiatórea agerime a spiritului seu practic inaltia cas'a familiare — atrium — la sanctitatea de templu, in care pe langa cenusa protoparintiloru pastréza si onoréza si virtutile loru. Éra evreulu, carele totu-déun'a aduce viéti'a sa in raportu cu domnedieirea, lauda fericirea vietiei familiare cá culmea fericirei omului pe pamentu si cá o respalire si binecuventare a temerii de Dumnedieu; „fericitu esti“ — dice elu pria celu mai celebru representante alu spiritului seu nationale — „fericitu esci, si bine va fi tie, fruptele osteneleloru tale vei mancá! Muierea ta cá o viia rodita in laturile casei tale. Fii tei cá nisce tinere odrasle de maslinu impregiurulu mesei tale. Éta asia se va bine-cuventá omulu, celuce se teme de Domnulu.“

Si precum la popórale civilisate antice, asia si la popórale moderne, cas'a, famili'a, ocupa unu locu principale si onorificu, si legislatiunea toturoru natiuniloru culte ia atitudinea cea mai consciintiósá la crearea si sustinerea familiei.

Cas'a romana, dloru, a fostu multu tempu, ba in unele parti locuite de romani seculi intregi mai uniculu refugiu alu spiritului nostru nationale; cà-ci in aceste triste tempuri fiindu eschisu romanulu prin legi anumite dela viéti'a publica, numai in casa, in familia, si celu multu in amic'a cea fidela a casei sale, in biseric'a sa stramosiésca, a mai potutu pastrá si cultiva limb'a sa, datinele sale, cantecele si traditiunile sale, — acei scumpi tesauri, cari sustienu legatur'a intre strabuni si stranepoti. Cas'a, famili'a a fostu cu unu cuventu, seculi intregi isvorulu de viétia alu poporului nostru; casei, dloru, si familiei romane avemu se multiamimu dupa Dumnedieu inainte de tóte, cà viuamu astadi cá romani.

Si acestu rolu mare si onorificu compete casei

romane si astadi, ba astadi in mai mare mesura decatu in trecutu. Atunci a fostu spiritulu de caste, de privilegiu, de stari, carele tindea dupa dominare; astadi este in parte mare spiritulu de nationalitate, care a luatu rolulu acest'a. Mai inainte ajunsese aristocratulu imbuibatulu, prelatulu astutu, a-si aservi sudorea popóraloru; inse de datinele si de limb'a loru nu se atingea, nu dóra dein simtiu morale, catu mai vertosu dein nepricepere si nepasare. Astadi inse s'au schimbatu lucrurile, si astadi cas'a romana are se apere pe langa fruptele sudoriloru sale si spiritulu seu internu, viéti'a sa propria nationale. Spiritulu de nationalitate, precatu de respectabile intre limitele ratiunei si ale moralei, pe atatu de condamnable in sborulu seu neinfrenatu, vagante si terorizatoriu fatia de alte nationalitati, ciocnesce dejá ici colea la portile casei romane, intrebandu, cà cine locuiesce intr'ens'a? Civilisatiunea moderna intinde influintiele sale, bune si rele, totu mai departe si asupr'a nóstra, si vrendu nevrendu noi, stracura in casele nóstre limbi si datine si interese straine. Moralitatea casei romane, strajuita pana acum prin insasi isolatiunea ei, prin insesi bunele naravuri instinctive si traditiunali ale poporului nostru, astadi prin inmultirea sioseleloru si a drumuriloru ferate, prin datorinti'a generale de a militá, prin comunicatiunea mai viua a ómeniloru si popóraloru, este pusa la probe neasamenatu mai grele, decum a fostu pana aci, — motive prea de ajunsu, a desceptá in noi, consultatorii si amicii poporului nostru, celu mai caldurosu interesu pentru cas'a romana.

Spre a poté implini cas'a romana problemele ce i competu ei cá primului elementu sociale alu poporului nostru. Ceremu dela deus'a cá cea d'antaiu conditiune, sanatatea fisica normale, desvoltamentulu naturale alu soóiloru si fiitoriloru parenti. In privinti'a acést'a avemu se inregistramu unu fenomenu fórte tristu, o eróre fatala: adeca cà in unele parti locuite de poporulu nostru tinerii adeseori se casatorescu multu prea de tempuriu, fetele nu arareori curendu dupa 14 ani, pana candu adeca n'au ajunsu nici la desvoltarea fisica, necum cea spirituale, prescisa spre acést'a de legile naturei. Pecatulu acest'a apoi isi resbuna curendu asupr'a celoru ce l'au comissu; cà-ci sermanii soóii se vestejescu ináinte de tempu, viéti'a loru este unu síru de calamitati, si familie, ce se creéza astu-feliu, nu au viéti'a, nu au venitoriu. Dar' firesce, totu atatu de responsabile este si casatori'a prea tardia, dupa ce a trecutu lun'a lui Maiu, mai cu séma la barbati. Natur'a ne aréta si aici calea cea drépta; cà in impregiurari normali, adéca déca omulu nu o corumpe prin maiestriturile séu vitiele sale, desvólta cu mare intieptiune facultatile spirituali in frumósá armonia cu cele fisice, si nu permite a se face cineva tata séu mama, pana candu nu l'a cualificatu corporalmente si spiritualmente de a poté fi si educatori. Ce bine aru face cas'a romana, candu la casatori'a

filorlu sei si a fiicelorlu sale nu aru consultá interesele si pasiunile, ci legile naturei! — Altu reu ce ataca viéti'a familiare in acésta privintia, este pe multe locuri beti'a, mai cu séma beti'a de vinarsuri fabricate si falsificate, — adeverate venine incetu omoritóre, carea in tempurile dein urma ia dimensiuni insuflátóre de grija si amenintia sanatatea si viéti'a generatiunei presente si a celoru urmatóre. Dorere inse, cà guvernele, in locu de a supprime aceste otravi, ba a tractá pre producatorii loru dupa asprimea legiloru, pentru unu castigu momentanu pare cà protegu si gugulescu inmultirea loru. Dar' este si mai tristu, ca aceste fabrice, cu urlóiele mai inalte decatu turnurile basericiloru nóstre, s'au impamentenitu mai cu séma in tienuturile romanesci, si acolo prosperéza mai bine. Da, dloru, fabricele de vinarsu inflorescu, familie romane se vestejescu! Au n'ati auditu ce ne spunu strainii: cà poporulu năstru pe alocurea au ajunsu a-si vende mosiile, sacrele suveniri dela parenti, ba bucatele de pe campu, bucaturile dela gurile copiiloru sei, pentru de a jertfi acestui molochu spurcatu? cà tinerii poporului nostru la lucrurile cele grele, la pamentu, la ziditu, se aréta mai pucinu poternici, mai pucinu rabdurii decatu fii altoru popóra? N'ati cetitu, ce ne spunu datele statistice, cà in anii dein urma la asentare pe ici colea abia intre dieci de tineri se gasea cate unulu armabile, — séu dupa frumós'a disa a poporului: vrednicu de arme? Se nu fia acestea baremu in parte rezultate ale betiei de vinarsu? Eu sum convinsu, cà da! Mai ia apoi langa acestea si traiulu celu miserabile alu poporului, mai cu séma in posturi — asiu vorbí ceva despre ele, inse taia pravil'a limb'a! — Adaugu dupa aceea, cà multi parenti nepriceputi subminéza sanatatea prunciloru loru, séu prin lucrari peste mesura grele inca din fraged'a copilaria, séu prin tractamentu brutale. Insémna inca si morburile acelea, pentru cari poporulu inca nu are nici nume, cari le infiltréza acumu chiaru si in sirmanele familii tieranesci „civilisatiunea,” si cari suntu cu atat'a mai stricatióse, cu catu suntu mai ascunse, — si vei avé totu dreptulu a esclamá: Parinti, educatori, invetiatori, preoti, functionari publici, si toti amicii poporului nostru, déca voiti se conclucrati la fericirea lui, priveghiati, cá generatiunea incredintiata conducerei nóstre, se fia sanatósá si robustá!

Icón'a cea visibile a vietiei este lucrulu. Numai celu ce lucréza viéza! Inse spre a lucrá omulu cu bucuria, cu agilitate si cu succesu, e de lipsa, cá se aiba terenulu seu propriu, unde se desvólte poterile sale; si de aceea ceremu pentru cas'a romana cá o conditiune ulterioare a prosperarei ei, proprietate libera si pōsessiune bine regulata. Strabunulu Oratiu fericisce pre celu ce „procul a negotiis paterná rura bobus exercet suis*),” adeca pre celu

*) Epode, carm. II.

ce departe de afacerile publice isi lucra mosi'a parentésca cu boii sei. Si in adev eru ca numai atunci este a se numi fericitu tieranulu, — respective cu aplicare la substratulu nostru, numai atunci este a se numi fericita cas'a Romanului, candu nu cá sclavu, nu cá clacasiu séu dileriu vérsa sudorile sale pentru de a ingrasia pre alti, une-ori chiaru pre impilatorii sei, ci cá omu liberu pórtá plugulu si trage cós'a pe pamentulu seu liberu, candu muncesce pentru sine si pentru ai sei, candu dispune independente, nesu-primatu de fortia, nepagabitu de astuti'a straina, a-supr'a frupteloru osteneleloru sale. Limb'a nóstra, carea in multe casuri este precum de o poesia incantatóre, asia si de o logica surprindietóre, proprietatea de pamentu o numesce mosi'a, va se dica pamentulu eredítu dela mosi, — paterna rura; ba insesi trecerea proprietatii dupa legea naturei dela tata la fiu o numesce mostenire, — insemandu prin cuventu insasi datorinti'a cea santa a urmatoriloru, de a grigi, pastrá si onorá ereditatea parintésca. Si in adev eru este o dovéda de virtute, candu femeia romana pastréza pe fundulu ladiei séu alu scri-nului tiesetur'a, fia catu de simpla si primitiva, ce i a remasu dela mama-sa, si barbatulu, ara cu fiu-seu pamentulu acela, in care a lucratu si elu cá copilu langa tata seu. Este o dovéda de virtute, dícu, cá-ci pastrandu cas'a romana obiectele remase dela parinti, pastréza si onoréza impreuna cu ele si prin ele si numele, si memori'a, si onórea si tóte virtutile parintiloru! Dá Dloru, este o onóre frumósá si o dulcétia nedescriptibile, pentru o familia cá si pentru unu poporu intregu, a fi in legatura cátu mai intima cu protoparintii. Si din contra, este unu testimoniu de decadentia morale, candu fiii trafica proprietatea remasa dela parinti, cu nepasare, cu recéla, cá si alte obiecte de téggu. De sine se intielege, ca ceea ce dícu aici despre tieranulu romanu, vine a se estinde in generale asupr'a toturoru stariloru. Eu inse remanu cu predilectiune pe langa agricultore; un'a pentru ca elu face multimea si poterea poporului nostru, alt'a pentrucá agricultur'a este has'a cea solida si lata, pe carea se radica edificiuu multifariiloru stari si conditiuni, ce forméza astadi frumós'a totalitate a unui poporu. Dá. este o datorintia sacra a nóstra a toturoru, a conlucrá prin tóte midiolócele legali si oneste, cá proprietatea Romanului, in catu este libera, se remana libera, ér' in cátu nu este, se se libereze; si totu asemenea, cá posesiunea lui se se ordinezé si reguleze dupa dreptu si dreptate! Dar óre nu punu eu pré mare pondu pe proprietate? Nu alunecu a recomandá materialismulu celu crassu alu dileloru nóstre, caruia averea i este culmea fericirei? Nu provocu spre inchinare la vitielulu de auru alu pamentului? CREDU CÁ NU. Onorabili ascultatori se voru convinge din cele urmatóre, ce locu dau eu averei materiale pe scar'a bunuriloru omenesci; inse aru fi eróre nejustificabile, candu unu fiu sinceru alu poporului seu ar ignorá între midiolócele pentru

inaltiarea si fericirea lui pre acestu factoré de atata importantia. Proprietatea libera, posesiunea sigura bine regulata suntu conditiuni nedispensabili ale unei vietii tignite, stabili, libere, vesele, active si fruptifere, impregiurari, fóra cari vietii'a nu merita numele acest'a! si nici-candú n'a figuratu in lume cu demnitate si stabilitate unu poporu proletariu, ci déca s'a si ridicatu vreodata ceva preste alte popóra, aparitiunea lui a fostu numai aparitiunea unui torente, imflatu dintr'odata de o rumpere de nuoru, dar totu atatu de repede secatu si peritu. Si totu asemenea vedem si in presente, cá numai acele popóra figuréza cu demnitate si succesu pe teatrulu lumii, cari potu asiediá esistinti'a loru pe has'a unei proprietati libere si independente. Este dar o datorintia a inteligentiei romane de tóta clas'a, nu numai catra cas'a romana, ci si in generale catra poporulu nostru, a ajutá famili'a singuraticá intru conservarea si eventualmente recastigarea proprietatii sale libere nedisputabili, si a i inspirá tóte acele insusiri, ce suntu de lipsa spre a o sustiené in libertatea ei: laboriositatea, parsimoni'a, simplitatea, simtiulu de ajutorintia reciproca, dara mai pre susu de tóte ajutoriu intru inmultirea inteligentiei ei. Dati i inteligentia, invetiatura, luminare, si i ati datu mai multu decatú pane! Cá-ci déca in cele materiali ceremu pentru prosperarea casei romane proprietate libera si posesiune sigura si regulata, apoi si cu mai multu zelu trebuie se staruimu pentru bunurile ei spirituali, pentru inteligentia si moralitatea ei. „Nesciinti'a — dice Shakspeare*) — este unu blastemu dela Domn-dieu; éru sciinti'a e arip'a, ce ne inaltia la ceru!“ Nici unu poporu europénu n'a esperiatu acestu adev eru in modu mai amaru, decatú alu nostru. Cá-ci déca vomu se fimu drepti si sinceri catra noi insine, si nu vomu voi se leganamu pre poporulu nostru in ilusiuni desierte, venandu o popularitate condemnabile, apoi trebuie se recunóscemu si se marturisimu, cá nici forti'a bruta pe fatia, nici astoti'a rafinata ascunsa n'aru fi fostu in stare a aduce pre poporulu nostru la conditiunea aceea deplorabile, sub carea a gemutu multime de seculi, déca avea elu luminele inteligentiei in mai mare mesura. Iea — deca se póte cugetá o astufeliu de crima — iea unui individu lumin'a ochiloru, si i ai luatú pentru totu-déun'a posibilitatea de a mai fi omu intregu; iea unui poporu inteligentia, adeca posibilitatea de a si-o castigá, si i-ai taiatu arteria vietii, si i-ai legatu manile si pitiórele, cá in veci se nu se póta aventá la bunurile cele mai inalte ale vietii, la demnitatea de omu. de poporu. „Cei ce voru se retacésca cugetulu, incepu antaiu a stinge facli'a“, dice pe catu de expresivu, pe atatu de adev eratu francesulu Aimé-Martin**). Natur'a a

*) Sheakspeare, Enricu 14.

***) L. Aimé-Martin: Educatiunea mameloru de familia. Romanesce de I. D. Neguliciu. Bucuresci 1844.

inzestratu pre romanulu cu inteligentia fórté insemnata, — ceea ce nu dicemu noi flatati de iubire de sine, ci o spune statistic'a scóleloru romane si straine, o spunu scriitorii esteri nepreocupati, o spune esperiinti'a nóstra de tóte dilele. Dorere inse, cà inteligenti'a acést'a naturale prea adeseori séu remane nedesvoltata — tesauri neesploatati, — séu condusa de mana necapace iea directiuni sinistre si nu ajunge la tient'a cea adevărata. Aci inse cas'a romana nu se póte ajutá singura, ci i trebuiesce ajutoriu strainu, — si asia are se intre la midilocu scól'a, cá o fidela amica consultátore a casei parintesci, cá o calausa luminata si démna de incredere in drumulu vietiei. Asi trece preste limitele programului meu, candu m'asiu pogori in specialitatea cea fecunda a acestui obiectu; deci me voiu margini a dice, cà pentru de a desvoltá inteligenti'a, scól'a trebuie se fia o institutiune nascuta si crescuta din viéti'a poporului nostru. „Ce-i strainu, nu se lipesce de sufletulu meu*)!“ Prea naturale. Strainulu — si prin acést'a nu intielegu numai pre cei de alta limba séu credintia, ci si pre tóta céta „naimitiloru,“ — strainulu, dicu, care va se diréga scól'a romana numai dupa teorii straine, castigate la més'a de scrisu, nu va cugetá, nu va vorbí, nu va lucrá nici candu in conformitate cu spiritulu poporului nostru, si de aceea rezultatele lui intru desvoltarea inteligentiei voru fi de totu neinsemnate. Me marginescu a dice, cà aici invetiatoriulu se cuvine se fia cu anima de parinte fatia cu poporulu nostru, precum spunu evangelistii despre mantuatoriulu, cà i erá mila de poporu, cà-ci ilu vedea amblandu cá oile cele retacite. Me marginescu a dice, cà scól'a se intretiena neinterupta relatiune de buna, sincera si intima amicia cu cas'a parintésca a eleviloru sei, chiaru si atunci, candu ar fi silita a reprobá si a mustrá. In fine me marginescu a dice, cà problem'a principale a scólei se fia, de a invetiá pre elevii sei a cugetá. Acest'a este totu secretulu pedagogiei nóue inaugurate prin Pestalozzi si alu succeselor ei celor admirabili; in loculu mecanismului orbu, intra cugetarea propria! Dar negresitu acésta cerintia nu o legamu numai de scóla, ci ea are se fia o regula generale pentru tóta educatiunea, ba pentru tóte afacerile casei romane. Totu ce faci, fà cugetandu! Cas'a si scól'a se-si dea man'a, a face dein tinerimea romana ómeni cugetatori, ómeni, cari pe unde ambla se amble cu ochii deschisi, se tiena séma de cele ce se intempla cu ei si in giurulu loru, se intrebe ceea ce nu intielegu, se combine caus'a lucrurilor cu efectele loru, si viceversa, se cumpanésca la inceputulu intreprinderiloru sale si finitulu acelor'a; se adopteze totu, ce vedu cà este bunu si folositoriu, si se nu stea la indoicla a se desbracá de ce cunoscú cà e reu si stricaciosu. Prin desvoltarea inteligentiei se voru des-

chide casei romane si prin ea intregu poporulu nostru o multime de cali pentru inmultirea bunei sale stari materiali. Prin inteligentia romanulu va invetiá a locuí mai bine, a se nutrí mai bine, a lucrá mai rationalmente pamentulu seu, a face drumuri bune prin satele, hotarele si padurile sale. — Romanulu pare cà inca nu scie secretulu acél'a carausiescu, cà drumulu duce povér'a! — a imbratisiá cu totu-deadinsulu meseriile si comerciulu, a cultivá mai bine gradinile si viile sale, a griji mai multu padurile sale, a caroru devastare striga la ceriu! — a fi mai cu atentiune la vitele si animalele sale domestice, cá se fia deplinu desvoltate, mari, tari, frumóse si sanatóse. Romanulu inca nu scie, cà unu singuru obiectu micu si nebagatu in séma: unu meru, o cerasia, unu soiu mai bunu de strugure, unu verme micu, ce se chranesce cu frundia de fragariu, suntu in stare a schimbá firea pamentului si a face pre ómeni avuti si fericiți. Scriitoriulu francesu amintitu dejá ne spune despre unu satu muntenescu in Franci'a, unde inainte cu 50 ani locuitorii crestini gusiati, deformi si hebauci abia se poteau chrani cá vai de capulu loru prin ripele cele sterpe ale catunului loru, si unde astadi este unu paradisu. Prin ce? Éta prin ce. Unu barbatu nobile, amicu alu poporului seu si alu omenimei, petrunsu de mil'a acestoru ómeni, se stramutá in midiloculu loru, cumperá nisce ripe sterpe si le cultivá; ei incepura a'lu imitá, unulu câte unulu, pe urma toti; ripele cele urite se prefacura in gradini, si astadi satulu celu seracu este orasielu, ómenii suntu intregi si sanatosi, culti si avuti, si productele loru implu piatile Parisului si ale toturoror orasielor francesi. Si ce a facutu acésta schimbare minunata? Persec'a! — Asemenea se scie de campiele Franciei de mèdiadi, cà suntu presarate catu vedi cu ochii cu flori: rosmarinu, spicu, maioranu, trandafiru etc., si cá frundiele si sucurile cele aromatische ale acestoru flori, martore suntu vamile dein lume sub numele de parfumuri s. a. implu pamentulu. Dar' si mai in generale se scie, cà Itali'a de susu castiga pe totu anulu multe milióne prin cultivarea micului verme de metase. — Dloru, se dice adeseori, cà noi suntemu poporu seracu, si nu potemu negá, cà in presente este asia; dara seraci'a nóstra este fórté relativa, cà-ci se aiba altii mai inteligenti campiele nóstre, dealurile si muntii nostri, aru scóte dein ele indoitu si intreitu de ceea ce scótemu noi. Da, noi suntemu adeseori asemenea orbului diu traditiune, carele siedea pe o comóra, si cersiá dela trecatori, — cà-ci de comóra nu sciá. Nu, Dloru, nu vomu fi noi seraci, ci dein contra fórté avuti, déca vomu scí desvoltá enormele capitale de inteligentia, ce le-a pusu Domnedieu in mintea si anim'a romanului! Sciinti'a este puterea, la unu individú cá si la o familia, cá si la unu poporu intregu! Prin inteligenti'a inmultita dara se deschidu cali nóue, cu totulu necunoscute pana acum, pentru crescerea bunei stari materiali. Dara si mai inalte

*) G. Sionu. Limb'a romanésca.

bunuri se agonisescu prin tr'ens'a. Ea va invetiá pre romanu la unu tractamentu mai delicatu fatia cu femeí'a, — cu catu este mai cultu unu poporu, cu atat'a mai respectata este femeí'a in sinulu lui! — si acest'a este unu castigu nepretiuibile, déca cumpanimu rolulu celu insemnatu, ce are femeí'a in societatea omenésca. Inteligenti'a va invetiá pre romani a'si castigá si a'si pestrá libertatea aceea nobile, la carea este chiamatu omulu dela Dumnedieu, libertatea persónei sale, libertatea caracterului seu, libertatea, carea simtindu demnitatea de omu, nu permite degradarea omului la starea de animalu, libertatea, carea preferesce mórtea sclaviei! Libertatea acést'a, dorere tocmai prin conlucrarea unoru fii ai sei degenerati, poporulu nostru in parte o a perdutu; inteligenti'a e chiamata a i-o recastigá, si atunci va deveni realitate ceea ce dice scriitorulu amintitu mai susu, cà „Nici unu omu“ — „nu va fi proprietatea altui omu, si apoi cá consecuintia naturale, „si nici unu poporu nu va fi proprietatea altui poporu!“ Inteligenti'a va insuflá romanului curagiulu acelu barbatescu, care provine dein cunoscinti'a sa, a drepturiloru si datorintieloru sale, si care nu permite a se calcá in pitióre drepturile, nici de proprietate si posesiune, si cu atat'a mai pucinu de persóna! — Deci déca voimu cu seriositate inaintarea poporului nostru, se cautamu cu totu-dédinsulu a desvoltá inteligenti'a lui, — ceea ce cu securitate vomu ajunge atunci, déca vomu desvoltá si promová inteligenti'a in casele si familiiele romane.

Dara inainte de a inchieiá acestu punctu alu meditatiunei mele, trebuie se atingu inca o impregiurare, carea la noi pana astadi inca este prea pucinu considerata. Aceea e, cà noi cu pucine laudabili exceptiuni — ne amu ocupatu mai cu seama cu desvoltarea inteligentiei seculu'i barbatescu, si nu ne amu ingrijitu totu in asemenea mesura si de seculu femeiescu. Se cugetamu inse, cà femeí'a face o diumetate dein poporulu nostru, cà educatiunea prunciloru nostri in cei 6—7 ani d'antaiu ai vietiei este mai multu, ba pe alocurea mai de totu in manile mamei, „natur'a cu man'a femeii scie in anim'a barbatului,“ cà „barbatii voru fi cum va placé femeiloru“*), adeca cum i voru sci educá mamele loru, cà de regula femeí'a imprime casei intregi spiritulu seu, — si voru intielege, pentru ce natiunile culte punu atat'a pondu pe educatiunea si instructiunea feteloru. Este dara fóra indoieála un'a dein cele mai insemnate probleme ale asociatiunei nóstre, cà in proportiune cu crescerea poteriloru se li se promoveze si inteligenti'a femeiesca la poporulu nostru, parte prin infintiarea de institute mai inalte pentru educatiunea si instructiunea feteloru — o pedagogia pentru fete ne este un'a dein cele mai urginti trebuintie! — parte prin spriginirea scóleloru

*) L. Aimé-Martin: Educatinnea mameloru.

nóstre populare, mai cu seama prin invetiatori buni, invetiátóre bune si carti bune.

(Va urmá.)

Fragmente dein istori'a regimentului alu II-lea romanescu granitiaru transilvanu.

(Urmare).

In a. 1830, pre candu Poloni'a numita a congressului de Vien'a, adeca Poloni'a rusésca, se aflá in flacarele revolutiunei, éra coler'a asiatica pana atunci necunoscuta in Europ'a, propagata prin trupele rusesci, incepuse a decima populatiunile tieriloru nóstre, câteva companii de ale regimentului II. romanescu fusera dislocate prin diverse garnisóne ale Transilvaniei, dein care trupele de linia fusesera inaintate càtra fruntariiele Poloniei si in Galiti'a, pe lini'a deintre acésta tiéra si Ungari'a, unde factiunea inemica casei austriace se incercá se faca cauza comuna cu polonii. Trupele austriace de observatiune au remasu in cantonamentele loru pana la oppressiunea totale a revolutiunei prin marsialulu Paskievitz si pana la incetarea colerei.

In a. 1846, pre candu aristocrati'a Galitiei se scolase cu arme in contra domniei austriace, unu batalionu dein regimentulu II. romanescu fu translocatu in aceea tiéra, unde inse n'au apucatu a participa la vreo afacere sangerósa, pentru-cà locuitorii tierani, anume cei de nationalitate rutena, carii suferisera mari si multe rele dela domnii feudali, poloni si renegati, au venitu regimului in ajutoriu promptu, mai virtosu dupa-ce intre altii, faimosulu Benedek, pe atunci colonelu, pusese premiu câte 10 fl. mon. conv. pentru unu capu de nobilu, viu séu mortu. Preste câteva luni batalionulu nostru se reintórse in patri'a sa.

Anii 1848 et 1849 au fostu pentru trupele confiniarie serbo-croaticé si romanescé, cà si pentru cele de linia, cà si pentru intregulu imperiu austriacu si pentru tóte popórale sale, anii criseloru si ai catastrofeloru, cu atátu mai puçinu prevediute de ochi nedeprinsi cu evenimente revolutionarie si bellice, cu càtu prin system'a cea absolutistica inaugurata de principele Metternich, popórale in partea loru cea mai mare au fostu ténute intru intunecime si in nescientia completa de totu progresulu ideiloru care se desvoltá in câteva staturi mai mari si mai mici, occidentali si meridionali dein Europ'a. Aceeasi intunecime si nescientia grósa planá si asupra populatiuniloru in care se formasera regimintele confiniarie. In scólele acelora se propunea óresi-care cunoscintie macre, care abia ajungea cà se prepare scriitori de cancellarii si oficiari subalterni, celu multu pana la rangu de capitanu, éra restulu avea se'lu inplínésca disciplin'a, care prea adesse degenerá in brutalitate si chiaru in barbaria. Unii oficiari teneri se mai cerea cà se intre in câte unu regimentu de linia, pentru cà se aiba ocaziune de a vedé si in tempuri de pace lume si tiéra, si a invetia pe cale practica mai multu de càtu se potea numai intre marginile unui districtu séu si ale unei provincii. De alta parte inse oficiariloru dein regimintele confiniarie li se facea nedreptate fórté mare prin necurmat'a vírire de oficiari straini dela

linia si chiaru dein tieri straine in midiuloculu loru, mai alesu cà intre straini era destui si de aceea, carii venia in câte unu regimentu de granitia numai pentru-cà la linia nu po- tea inainta de locu. In acea stare a lucrurilor regimulu centrale dein Vien'a surprinsu de catastrofele, pe care déca nu si-ar fi legatu ochii cu 22 de ani mai inainte, ar fi trebuitu se le prevédia, in Aprile 1848 committe errórea capitale, prin desfacerea in duoe parti a intregi armate imperiale, prin supunerea unuia la ministerulu dein Vien'a si a celeilalte la celu creatu nou nouletiu in Pesteá, in a carui potestate a datu si pe regimentele confinariie dein Croati'a, Slavoni'a, Banatu, Transilvani'a. Dóra de cându este acestu imperiu, nu s'a mai vediutu aversiune si anti- pathia, ura si urgía atátu de apriga, precumu fu aceea ce se deşteptá in pepturile militariloru in tóte acelea provincii, dein dio'a in care densii aflara cà „imperatulu“ (serbii dicu tiarulu) 'ia supusu la ministeriulu unguurescu si le-a impusu drapellulu tricoloru unguurescu. Dein acésta cauza serbii si croatii s'au si scolatu indata dein Maiu asupra ungueniloru dicúndu: Déca tiarulu nostru (imperatulu Ferdinandu) ne-a datu in prad'a ungueniloru, noi vomu sci se ne aparamu de ei. Ungurenii sbierá dein respoteri pe tóte tonurile, cà acea ura si acea resistentia sangerósa a serbiloru si croati- loru ar fi numai artificiósa, semenata si nutrita de càtra asia numit'a Camarilla, adeca de membrii dinastiei si de toti ad- herentii loru, despre carii se credea cà lucra in dosulu mi- nisteriului. Se póte si asia ceva, cà-ci in lume sunt fórté multe lucruri possibili; cu tóte acestea unguenii se insielá reu, déca ei credea, cà contra-revolutiunea serbo-croatica si dupa câteva luni cea romanésca, ar fi fostu numai fapt'a ma- niloru Camarillei. Trecutul acestoru popóra si unu prea sanetosu instinctu de conservare le spunea si le dictá, cà nu care cumu-va se faca cauza comuna cu revolutiunea Kossu- thiana, precumu n'au facutu strabunii loru cu revolutiunile lui Emericu Tökölyi si cu a le lui Franciscu Rákoczy, ci se aléga in tóte casurile jugulu celu mai usioru, éra de cuven- tulu unguurescu szabadság, se'si astupe urechile, cà-ci ace- lasiu, as ia precumu ilu definescu si'lu practica unguenii, nu ar fi nici mai multu nici mai puçinu, decâtu ceea aceste in natura Fata morgana, apparitiune vana in aeru, ce dispare cá si ori-ce nuoru. Camarill'a potea se stea totu anulu 1848 cu manile incrucite, se se uite cu sange rece dela Vien'a la totu ce era se se intemple in Croati'a, in Banatu si in Tran- silvani'a, spre a se corregge grós'a erróre dein Aprile. Mai in scúrtu, serbiloru le place multu mai bene. se dependa dela unulu singuru, dela „Tiarulu“, decâtu se le frece hrénu sub nasu câte o hydra cu mii de capete.

Acetea premisse constatamu, cà de si regimentele ro- manesci confinariie era surprinse in modulu celu mai nepla- cutu, de si era fórté puçinu informate despre cursulu eveni- mentelor, totusi nici aceste n'au volitu se jure pe consti- tutiunea unguuresca, nici se primésca stindartulu tricoloru, afóra numai de una parté a oficiariloru de alte nationalitati, de cari in acelea regimente era multi. Dein acésta cauza mai virtosu regimentulu II. confinariu romanescu avù se sufere mari persecutiuni si daune, atátu materialu càtu si in vietii omenesci, in totu tempulu revolutiunei si alu bellului civile, nu numai pàna in dio'a in care se pusese v. colone

lulu polonu Urban in fruntea lui, ci si dupa aceea, pàna la pacificarea definitiva a tieriloru scaldate in sange oménescu. De atunci si pàna astadi s'au aflatu mai multi fosti coman- danti de diverse graduri, carii au descrisu si publicatu monografii de ale regimentelor si bataliónelor de insur- genti, pe care le comandasera si la care servisera. Se póte óre, cà numai memorialele regimentelor romanesci confi- nariie dein 1848 si pàna la transformarea loru in a. 1851 se nu le fia consemnatu si se nu le aiba nici unu oficiarulu dein cei betrani, carii au servitu si suferitu alaturea? Se póte óre, cà monographi'a regimentului II-lea scrisa de profeso- rulu si secretariulu guberniale Ladislau Vaida se nu voliésca a o continua nici unulu dein filii acelu regimentu? Si regi- mentulu I-lea transilvanu, escadrónele romanesci transilvane, regimentele romanesci dein Banatu, se nu aiba nimicu demnu de a se conserva in historia? Dein contra, ele au fórté multe; dara unde sunt acelea? Culegemu fabule si cantece popu- lare; bene facemu cà le adunamu si pe acestea; dara fap- tele historice, dara actiunile bellice si heroice ale romaniloru care au costatu atàta sange si atàtea vali de lacrimi ale fa- milielor romanesci dein mai multe districte, se nu aiba mai multa valóre in ochii nostrii? Se ne ferésca Ceriulu de aberrati- une cà acésta, cà-ci atunci ar fi vai de sufletele nóstre si de ale toturoru descenditoru nostrii. Se adunamu si se conser- vamu totu ce se reduce la desvoltarea spiritului militariu, si nici-una dein faptele de barbatia, bravura si heroismu se nu remana necunoscuta copiiloru nostrii.

Poterea armata a ori-carui statu representa in modu eminentu poterea de viétia a poporulu dein care a esitu. Ostasimea de nationalitate romàna representa poterea de viétia a poporulu romanescu.

Noi dein parte-ne, intre numeróse si grele ocupatiuni de care suntemu inpresurati, cu ajutoriulu si conclucarea unuia dein prea demnii filii ai regimentului II., carele astadi nu se mai afla in patri'a nóstra Transilvani'a, vomu depune aici pentru alti 18 ani materialu historicu despre regimentulu II.; éra insasi monographi'a se o continue unulu deintre membrii aceluasi regimentu. Ce mai sci, póte cà Nasaudulu va pune si unu premiu pentru una monographia, a carei compunere si publicare au ajunsu a fi unu punctu de honóre pentru densulu.

Ministeriulu unguurescu intemeliatu pe legile improvi- sate dein Aprile 1848, credea cà are acumu in potestatea sa tóte regimentele stationate nu numai in Ungari'a propriu disa, ci si in Croati'a, Slavoni'a, in Banatu si in Transil- vani'a, inpreuna cu regimentele confinariie, cu cetatile for- tificate, cu câteva sute de tunuri si cu totu materialulu bel- licu, bunu reu, càtu apucase in tierile situate deinceóce de riulu Laita. Preste acésta, unguenii agitau barbatesce, cà regimentele unguuresci si transilvane, câte apucasera sub co- mand'a renumitului maresiulu Radetzky in Itali'a si pe airea, de ex. in Galiti'a, se fuga de acolo si se se reintórca in patri'a loru. Intr'aceea nu numai serbii au scosu curendu pe ministeriu dein illusiunile sale, ci si romanii dein Tran- silvani'a prin adunarea cea mare nationale dela Blasiu (15 - 17 Maiu 1848) si prin conclusele aceleia. Chiaru una parte

considerabile de militari secui se oppunea ordonantieloru ministeriului ungurescu si nu voliá se ésa dein secuime, nici se mérga la bataia in contra serbiloru, éra cei carii s'au induplecatu a esi, comissera multime de excesse brutali, atátu in drumu, cátu si in garnisóne; asia in Brasiovu se facú intr'o domineca sér'a batalia formale intre militarii secui si intre soldatii imperatesci dela regimentulu Bianchi, cu care ocasiune remasera vreo doi morti si alti càtiva raniti. Pe airea tragea cu puscile asupra trecatoriloru, numai asia, dein chiaru-seninu, rapea totu ce le cadea in màna, éra altii se reintercea dein drumu pe la casele loru, precumu vediuramu cá s'au reintorsu si in Iuniu 1866 cei porniti dela Tergulu-Muresiului preste Clusiu inainte. La Turd'a si impregiuru prindea dein romani si romance, le taiá perulu si spoliá locuintiele.

Dupace bellulu civile in Ungari'a si Slavoni'a incepuse a lua dimensiuni totu mai mari, si dupa-ce ministeriulu ungurescu reusise cá se puna in miscare càteva companii si escadróne secuiesci, in fine dete ordinu cá se scótia asupra serbiloru si unu batalionu de militari romani dein regimentulu II. Pe atunci colonelu alu acelu regimentu era Iovich, unu serbu, omu bunu, inse ignorantu, lipsitu de talentulu de a vedé lucrurile asia cumu era, lipsitu si de tari'a si presenti'a spiritului absolutu necessitària mai alesu in tempuri extraordinarie; éra locotenente colonelu era polonulu Urban, barbatu mai inteligente si mai energiosu decâtu colonelulu, ametítu inse si elu cá si tóta lumea, prin errorile continue care se committea in Vien'a. Unulu deintre maiori era romanulu Leonu Popu, soldatu dein scól'a vechia si care cá toti romanii soldati, sciá se inplínésca ori-ce ordinu curatu in spiritu militariu, asia cumu cere natur'a vocatiunei acesteia, déca ordinele venia dela auctoritate legale si cunoscuta. Celalaltu maioru, anume Hatfaludi, unu unguru éra si fóra agerime de spiritu, bunu de a servi in tempuri normali, intre acelea impregiurari inse, nici elu insusi nu sciá unde 'i stá capulu. Insemnamu aici acesteia trasuri caracteristice in adensu, pentru-cá anume lui Leonu Popu i s'a facutu nedreptate in acelea dile volburóse, candu se cerea dela elu lucruri imposibili, pentru unu maioru facutu pentru servitiu la fruntarie, si nu spre a joca role politice. Se nu perdemu dein vedere nici impregiurarea, cá oficiarii confinari era, tocma cá si la cei de linia, unu amestecu dein tóte nationalitatile, unguri, sasi, nemti, poloni, bohemi s. a.; éra oficiarii de nationalitatea regimentului se vedea totudeauna si cá de regula, in minoritate, ce batea fórté la ochi. Preste acésta, multime de oficiari era insurati si adesea benecuventati cu familii numeróse, inse fóra dreptu de pensiune pentru femeia si copii.

Intre acesteia conjuncturi veni ordinulu cá se éssa si unu batalionu romanescu la Banatu. Acelu batalionu se compuse dein companiile culesse dein regimentulu intregu si pre cátu numai s'a potutu, totu dein juni vigorosi, inca neinsurati, pentru-cá familiiele se nu fia lipsite de capii loru. Companiile concentrate in Nasaudu la statiunea de colonelu, formate in batalionulu I, plecara domineca in ²³/₁₁ Iuliu 1848 càtra nou'a loru destinatiune fatale.*) In 26 bata-

lionulu ajunse in oppidulu Desiu, unde'lu asteptá colonelulu Jablonsky si unu commissariu bellicu ungurescu, anume Schopf, care era sasu trecutu la insurgenti, cu scopu cá se'i ia juramentulu pe nou'a constitutiune a Ungariei, éra gard'a nationale magyara formata acolo cá si in tóta tiér'a in lunile dein urma, intempinà pe batalionu in piatia cu stindartulu tricoloru ungurescu si cu scopu de a ilu da pe acesta si a'i lua pe celu imperatescu negru galbinu, sub carele jurase de atâtea-ori. Spre a face romaniloru tricolórea unguresca mai placuta, locuitorii dein Desiu scósera si càteva buti de vinu, cu care voiá se óspete pe fetiori. Romanii audisera inca pe drumu, cá planulu era cá se le smulga dein mana drapelulu imperatescu. Acésta impregiurare facú pe fetiori, cá se aléga indata doi sergenti, carii se mérga la raportu. Acestora li s'a si permisu a merge la Jablonsky, carele venise cá suplente alu unui generariu de brigada. Sergentii admisi la raportu se rogara in numele fetioriloru batalionului, cá „déca este cá se li se ia juramentulu ostasiescu de nou, se nu se adaoga nimicu la celu vechiu, cà-ci batalionulu este decisu a'si versa sangele si a'si da viét'a numai pentru drepturile prea inaltei case imperatesci.“

Colonelulu Jablonsky, carele si elu insusi se aflá pentru positiunea si persón'a sa in situatiune fórté critica, cumu amu dice, siedindu in duoe lunturi, avú atáta prudentia, cá se nu mai fortiedie lucrulu, si asia luà dela batalionu totu numai juramentulu vechiu, dupa care se audi unu intreitu „Se traiésca imperatul!“ Dein acelu momentu gard'a nationale aflá cu cale a se retrage iute dein piatia, luandu cu sene si butile de vinu. Commissariulu Schopf facú indata relatiunea sa càtra ministeriulu ungurescu despre cele intemplate la Desiu cu batalionulu romanescu, cerú totu-odata, cá pentru districtulu Nasaudului se denumésca unu commissariu guberniale (kormány biztos), éra in acésta calitate a fostu denumitu vicespanulu (viceprefectu) Michailu Gábor, carele fu auctorisatu a publica si in acelu districtu legea stataria (Jus statarium, Standrecht), proclamata mai de inainte de br. Nicolae Vay pentru tiér'a intréga, dupa care urmá, cá precumu se facuse in celelalte tienuturi, asia se se ridice si in acelu districtu furcile la fiacare comuna, cá simbolu alu noveloru libertati constitutional, ceea ce inse in cerculu regimentului nu s'a potutu executa.*)

Dela Desiu batalionulu trecú pe la Clusiu inainte la Oradea-mare, unde ajunse in 5. Augustu, de unde in 7. et 8 a fostu inaintatu in mersuri accelerate pe cara, pàna la Segedinu, cu scopu cá de acolo se fia tramisu iute in castrele dela Beci'a vechia (Ó-Becse), spre a se bate cu serbii; inse pàna se ajunga ordinulu dela Pesteá, batalionulu stete in Segedinu patru dile. In 12. Augustu batalionulu primí ordinu de marsiu la Becea; fetiorii inse fóra picu de conspiratiune, fóra cea mai mica cointielegere cu oficiarii, de care nici cà potea se fia vorba, dechiarara in unanimitate, rotundu si respicatu, cá dieu ei in contra serbiloru nu se voru bate, prin urmare nici in castrele unguresci

*) Vedi: Der Winterfeldzug des Revolutionskrieges in Siebenbürgen, in den Jahren 1848 und 1849. Von einem österreichischen Veteranen. Leipzig 1861, la pagieule 50—52.

*) Vedi Annex'a N₁ 1.

nu voru merge; că-ci ei si serbii au totu acelu drapellu imperatescu, si ei nu potu pusca in propriulu loru drapellu; se'i duca in ori-care alte castre, asupra ori-carui altu inimicu, si se voru bate cumu s'au batutu si parentii loru. Fetiorii atăta scia si atăta respundea. Ei inse in demănėti'a dein 13. Augustu scurtara vorb'a si in locu de a pleca spre Becea, se reintórsera preste podulu Tisei cătra Banatu intre sunetulu muziceii, si sér'a ajunsera la Beb'a. Deintr'unu documentu alu carui coprinsu se va vedea mai la vale, vomu cunósce, că si in Clusiu se facuse incercare de a indupleca pe acestu batalionu că se puna juramentu pe Uniunea Transilvaniei cu Ungari'a si in genere pe nou'a constitutiune ungherăna, că inse fetiorii au denegatu acelu juramentu si s'au tîenutu de celu vechiu, depusu mai de inainte.

In 14. Aug. batalionulu pausă in Beba. In aceeași di ajunsera in acea statiune colonelulu Marziany si unu comisariu ministeriale, carii ajutati de maiorulu L. Popu, induplecara pe batalionu că se se reintórca la Segedinu, plecandu chiaru in sér'a dein 14. Ceea ce influintiase mai multu asupra volientiei fetioriloru a fostu impregiurarea, că magiarii pusesera man'a pe conductorulu Ordace, pe cail maiorului Popu si ai capitanului Petrizzevich, cumu si pe cătiva fetiori, carii ajunsesera dela Oradea mai tardiu la Segedinu. Vediendu oficiarii că soldatii se reintoreu fōra volia, că sunt fōrte cătrăniti si că descarca ici-cōlea cate o pusca, toti apucara inainte pe trasuri séu calare, lasandu batalionulu de capulu seu. Vedi inse si Annexele 2, 3 et 4, adeca strictele ordine venite chiaru dela comandantii imperatesci dein Becea si Temisiór'a, anume dela generarii Bechtold et Piret, apoi judeca confusiunea.

Batalionulu ajunsu la Segedinu in 15, indata si fu imbarcatu pe corabiōre spre a fi transportatu pe riulu Tis'a in susu la Solnocu, de unde in 17 a si fostu pusu pe calea ferata (deschisa cu pușinu mai inainte) spre a fi transportatu la Vatiu (Waitzen), de unde in 18 pusu fiindu pe vapōra, in 20 ajunse la Presburgu (Posionu).

In Presburgu batalionulu fu trecut prin revista de cătra generariulu de cavaleria comitele Lamberg si de generariu-maiorulu Gräser. In 21 pausandu batalionulu in casarma, comitele Lamberg in locu de a'lu tracta dupa rigōrea legiloru ostasiesci pentru denegarea subordinatiunei la Segedinu, ii darui trei butōie de vinu si asistă in curtea casarmei ōre intregi la petrekerile si dantiurile nationali a le fetioriloru. Acestu incidente se explica usioru dein impregiurarea, că generariulu comite Lamberg inca fusese unulu dein acei magnati ai Ungariei, carii condamnasera dein sufletu errorile comisse la Vien'a. Lamberg a si platit'o cu viėti'a.

Intre 22. Augustu si 16. Octobree batalionulu se affă impartitu si dislocatu la Presburg, Leopoldstadt si Siopronu (Oedenburg). Indata inse pe la inceputulu lui Septembrie ministrulu Mészáros delegă una comisiune insarcinata a investiga fapt'a de insubordinatiune a batalionului, intemplata la Segedinu. In acelasu tempu se audia si se citea prin diarele magiare si magiarōne amerintiarile si pretensiunile cele mai selbatece, că batalionulu romanescu se fia decimatu prin tragere la sorti, in cătu totu alu diecelea fetioru se

mōra de glontiu séu in furci*). Comisiunea care se asiediase in Presburgu, sub asemenea pressiune a fanaticismului, isi termină investigatiunile sale in vreo doue septemani. Resultatele investigatiunei si opiniunile comisiunei se potu cunósce pe largu dein relatiunea cea memorabile, compusa de capitanulu auditoru Leitzendörfer sub dat'a 20. Septembrie 1848 si inaintata ministrului la Bud'a. Acea relatiune compusa in limb'a germana, se pōte considera că unu capu de opera; dara si tîenut'a fetioriloru dein acelu batalionu romanescu este si remane unu modellu de virtuti nationali si civili; că-ci necumu se se affe unu singuru tradatoriu, dara nici macaru vreunulu care se se clatine, se stea in cumpene; toti pentru unulu si unulu pentru toti, si in fine toti decisi a suferi si a mori pentru convictiunile aduse de a casa in pepturile loru.

Relatiunea susu citata o scōtemu cătu in traductiune, cătu prescurtata, dupa una copia germana, pe care avū bunatate a ni-o comunica domnulu capitanu Nichita Ignatu, inpreuna cu alte documente si cu unu memorialu particulariu alu seu, de care ne folosiramu fōrte bene in acēsta parte a monografieii.

(Va urmă)

Bibliografia.

A esitu de sub tipariu; „AMICULU POPORULUI.“ Calindariu pe 1875 si se affa de vendiare la editorulu seu Visariōnu Romanu in Sibiu.

Contiene: I. in partea calindariului cronologi'a, pascali'a, serbatorile schimbato're, eclipsele, regentele anului, sistem'a planetaria a sórelui, cele 12 luni cu tōte insemnarile necesarie dupa calindariulu julianu si gregorianu, calindariulu istoricu, calindariulu agronomicu si semnele de tempu la fia-care luna, calindariulu evreicu, genealogi'a toturor caseloru domnitōre, cursulu caliloru ferate, tergurile de tiēra etc.

II. In partea pentru invetiatura si petrecere: Continuarea istoriei Ardealului. — Istori'a inventiuniloru. — Splicatiunea eclipselor, séu a intuncimiloru la sóre si luna (cu ilustratiuni). — Epidemi'a rachiului séu vinarsului (alcoholismulu), de Ios. Popu. — Relatiunile proprietatii de pamentu in Transilvani'a. — Insemnatatea gunoiului in agricultura, de Axentie Severu. — Introducerea mesurii metrice (cu diverse tabelle). — Notitie folosito're, varietati si poesii.

Conditiiunile de vendiare: Pretiulu de bolte alu unui esempl. 50 cr., cu tramitere francata prin posta 56 cr. — 10 es. 4 fl. 50 cr., 25 es. 10 fl., 50 es. 18 fl. 50 cr., 100 es. 35 fl.

La comandari a se folosí avisurile postali, ori si fōi'a a dōu'a dela anuntu, cu francare de 2 cr.

Corespondentia.

Alb'a-Iuli'a, Nasaudu, Lugosiu. Cartile se voru transmite deintru-odata cu Istori'a regimentului II., care inse ese mai mare de 4 cōle.

*) Buna ōra că in dilele lui Wallenstein.

I n t r a t e

Nr. curente

fr. cr.

1 Nepotendu-se tienea in anulu trecutu 1873 adunarea generale (XIII) din caus'a epidemiei, s'au inchiaietu acestu ratiociniu cu finea lui Augustu 1873 si au remasu in rest.

In anulu curente 187³/₄ au intratu:

- 2 Tasse dela membrii fundatori si ordinari pe anulu acesta . . . . .
- 3 „ restante din anii trecuti dela membrii ordinari . . . . .
- 4 „ anticipative dela membrii ordinari pro 187⁴/₅ . . . . .
- 5 „ dela membrii ajutatori si despartimenteloru cercuali . . . . .
- 6 Unu ajutoriu dela institutulu „Albina“ din Sibiu . . . . .
- 7 Pentru diplome . . . . .
- 8 Colecte si oferte . . . . .
- 9 Interese dupa obligatiunile de loteria . . . . .
- 10 „ „ „ de statu unificate in BN. si in argintu . . . . .
- 11 „ „ „ urbariale transilvane . . . . .
- 12 „ „ „ ungaréne si bucovinéne . . . . .
- 13 „ „ prioritati si actii de drumulu feratu transilvanu . . . . .
- 14 „ „ actii de ale bancei gen. de asiguratiune reciproca „Transilvani'a“ . . . . .
- 15 Pentru argintulu si aurulu schimbatu in BN. . . . .
- 16 S'au scosu din cass'a de pestrare capitalu de impreuna cu interesele decadiute . . . . .
- 17 S'au elocatu de nou in cass'a de pestrare la insitutulu „Albin'a“ . . . . .
- 18 Pentru actiile bancei gen. Transilvani'a s'au platitu a 6'a si a 7'a rata, care capitalu se primesce cu . . . . .
- 19 Dn. profesoru Ales. Grama recompesa din stipendiulu primitu . . . . .
- 20 Dela desfiintiat'a societate`academica: Romanismulu din Gratiu . . . . .
- 21 Prenumeratiune la foi'a asociatiunei din 1. Sept. pana ult. Decembre 1873 . . . . .
- 22 „ „ „ „ pana la acésta adunare generale . . . . .
- 23 Pentru esemplariile din anii trecuti ale acestei foi vendute . . . . .

Sum'a intrateloru

E r o g a t e

- 24 Secretariulu I. o remuneratiune pentru redactiunea foiei asociatiunei . . . . . 400 —
- 25 „ II. din onorariulu anualu de . . . . . 200 —
- 26 „ III. pentru acoperirea speseloru cancelariei, preliminate cu . . . . .
- 27 Cassariulu o remuneratiune de . . . . . 200 —
- 28 Bibliotecariulu o remuneratiune de . . . . . 120 —
- 29 Unu actuariu din sum'a preliminata cu . . . . .
- 30 Servitoriulu cancelariei din simbria anuale de . . . . .
- 31 Chiria pentru cancelaria . . . . . 60 —
- 32 Stipendiu pentru ascultatoriulu de filosofia in Gratiu Petru Deheleanu . . . . . 60 —
- 33 „ tehniciloru: Vas Michailu Lazaru in Vien'a, si Ioane Baiulescu in Vien'a . . . . . 400 —
- 34 „ silvanistulu Pinteau Ternaveanu in Mariabrunn . . . . . 150 —
- 35 „ juristiloru: Mih. Rusu si Avramu Armeanu in Sibiu à . . . . . 60 —
- 36 „ gimnasistiloru: Adamu Sirlincanu si Ioane Butnariu in Blasiu, Nic. Neamtiu in Sibiu si Aurelu Iechimu in Alb'a Iuli'a à . . . . . 50 —
- 37 „ realistiloru: Marcu Munteanu, Ioane Pamfile si Emanuelu Popoviciu in Sibiu à . . . . . 16 —
- 38 Ajutoriu pentru 2 sodali carii s'au facutu maestrii . . . . .
- 39 „ „ 20 invetiacei de osebite meserii . . . . .
- 40 Imprumutu silvanistulu Pinteau Ternaveanu de sub Nr. cur. 34 (cu conditiune de ai resolvi . . . . .
- 41 „ ascultatoriulu de filosofia Petru Deheleanu de sub Nr. cur. 32) in 3 ani . . . . . 60 —
- 42 Pentru carti cumparate pe sém'a bibliotecei si opuri legate diu preliminariulu de . . . . . 34 —
- 43 Din spesele extraordinarie pentru comitetulu centrale preliminate cu . . . . .
- 44 Argintulu si aurulu schimbatu de sub Nr. cur. 15 . . . . .
- 45 Capitalulu scosu din cass'a de pestrare de sub Nr. cur. 16 } alu intrateloru . . . . .
- 46 Banii elocati de nou in cass'a de pestrare de sub Nr. cur. 17) . . . . .
- 47 Anticipatiuni despartimenteloru cercuale pentru spese extraordinarie . . . . .
- 48 Bancei gen. Transilvani'a a 6'a si a 7'a rata pentru actiile aceleia ad Nr. cur. 18 a intrateloru . . . . . 250 —
- 49 Pentru edarea foiei asociatiunei pana la ultima Decembre 1873 . . . . . 500 —
- 50 „ „ „ „ la acésta adunare generale . . . . .

Sum'a intrateloru
Subtragedu erogatele cu

Remane la adunarea generale a XIII. in restu

I N T R A T E

Banco-Note		Argintu		A u r u			Cass'a de pa- strare		Banc'a gen. „Transilvani'a“		Obligatiuni de statu		S u m ' a	
florini	cr.	florini	cr.	bucati	florini	cr.	florini	cr.	florini	cr.	florini	cr.	florini	cr.
887	78 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	3270	—	1750	—	50765	—	56672	78 ¹ / ₂
460	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	3142	50	3802	50
445	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	445	—
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—
233	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	233	50
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—
54	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54	90
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—
59	40	211	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270	90
1755	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1755	23
110	68 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	68 ¹ / ₂
—	—	270	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270	—
133	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133	20
526	02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	526	02
2448	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2448	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	710	—	—	—	668	33
—	—	—	—	—	—	—	668	33	—	—	—	—	710	—
140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	—
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—
310	50	—	—	3 galbinu	15	—	—	—	—	—	—	—	334	50
16	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	50
7750	99	481	50	3 galbinu	15	—	3938	33	—	—	—	—	68753	33

E R O G A T E

400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—
399	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	399	99
150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—
200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—
183	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183	26
110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—
800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	800	—
400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—
300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240	—
150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	320	—
60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
43	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	85
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—
—	—	481	50	3 galbinu	15	—	—	—	—	—	—	—	496	50
—	—	—	—	—	—	—	2160	—	—	—	—	—	2160	—
668	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	668	33
155	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	80
710	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	710	—
750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750	—
7750	99	481	50	3 galbinu	15	15	3938	—	2660	—	53907	50	68753	32
6811	23	481	50	3 galbinu	15	15	2160	—	—	—	—	—	9467	73
939	76	—	—	—	—	—	1778	—	2660	—	53907	50	59285	59

Nr. curente

E r o g a t e

fr. cr.

Specificatiunea acestui restu.

a) Bani gata in BN. si meruntu	
b) In 2 libelle ale cassei de pestrare a institutului Albina din Sibiu	
c) „ 38 actii de ale bancii generale Transilvani'a	
d) „ 3 obligatiuni de Loteria ex 1860	
e) „ 10 „ de statu unificate cu cuponii in BN.	
f) „ 26 „ „ „ „ „ „ argintu	} Dupa aici alaturatulu conspectu compusu conformu decisiunei adunarei generale a XII. din anulu 1872. p. XXVI. a protocolului respectivu, si scontratu prin comitetu.
g) „ 96 „ urbariale transilvane	
h) „ 9 „ „ ungurene	
i) „ 1 „ „ bucovinena	
l) „ 26 prioritati	
m) „ 1 actia	
de drumulu feratu transilvanu	

Sum'a deasupra a restului

Active. La despartimentulu cercuale alu XXI. alu Sighisiorei 42 fl. 25 cr., la tehniculu Bas. Mihailu Lazaru 200 fl. si la ascultatoriulu de filosofia Petru Deheleanu 100 fl. Sum'a 402 fl. 25 cr.

B I L A N T I U.

In anulu trecut au ramas in restu . . . . .
In anulu curente 187³/₄ au intratu venitu curatu dupa detragerea sumeloru manipulatorie . . . . .

La olalta cu restulu din anulu trecut

Chieltuelele au fostu dupa detragerea sumeloru manipulatorie de sub Nr. cur. 44, 45, 46 si 48

Subtragendu acestea erogate, remane la adunarea generale a XIII. in restu

Combinandu restulu din anulu trecut cu celu din anulu curente, se arata unu crescementu de

Asociatiunea acésta numera pana la acésta adunare generale membri fundatori	79.	
Dintre acestia s'au inscrisu in anulu curente 187 ³ / ₄ urmatorii domni:		
Alesandru Lebu proprietariu in Cacova cu oblig. urb. trans.		210
Augustinu Ladai septemviru in Pest'a cu oblig. urb. trans.		210
Membri ordinari, carii au depusu odata pentru totu de una unu capitalu de fr. suntu	78.	
Dintre acestia au solvitu in anulu curente 187 ³ / ₄ urmatorii domni:		
Radu Popea, parochu in Satulungu 1 oblig. de statu unificata		100
Mih. Bohatielu, inspectoru, in bani gata 40 fr. si 1 actia de banc'a gen. Transilvani'a 60 fr.		100
Ioane Popescu protopopu in Sibiu 1 obligat. urb. trans.		105
Comuna: Sadu 1 obligatiune de statu unificata		100
Iuliu Bardosi, inspectoru scol. II. r. u. in Sibiu in bani gata 30 fr. si 1 actia dela Transilvani'a a 70 fr.		100
Elia Macellariu, consil. gub. pens. in Sibiu in bani gata 30 fr. si 1 actia dela Transilvani'a a 70 fl.		100
Dintre domnii membri ord. au solvitu pe anulu curente 187 ³ / ₄ tacsele cum urmedia:		
66 domnii membrii ord. tacs'a pe anulu curente 187 ³ / ₄		
15 „ „ „ atatu tacs'a pe anulu curente 187 ³ / ₄ , catu si restantie din anii trecuti		
55 „ „ „ numai restantie din anii trecuti		
2 „ „ „ anticipative pe anulu venitoriu 187 ⁴ / ₅		
Prin directiunile despartimenteloru cercuali au incursu urmatóriele sume in bani si in obligatiuni de statu		
dela despartimentulu cercuale I. alu Brasiovului		231
„ „ „ II. alu Fagarasiulu		155 80
„ „ „ III. alu Sibiuului		510
„ „ „ VIII. alu Belgradului		151 60
„ „ „ IX. alu Baiei de Crisiu		39
„ „ „ XI. alu Siemleului Silvaniei		65
„ „ „ XX. alu Blasiului		159

E R O G A T E

Banco-Note		Argintu		A u r u			Cass'a de pa- strare		Banc'a de „Trausilvani'a“		Obligatiuni de statu		S u m ' a	
florini	cr.	florini	cr.	bucati	florini	cr.	florini	cr.	florini	cr.	florini	cr.	florini	cr.
939	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	939	76
—	—	—	—	—	—	—	1778	33	—	—	—	—	1778	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2660	—	—	—	2660	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1900	—	1900	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5200	—	5200	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38167	50	38167	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1890	—	1890	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1050	—	1050	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5200	—	5200	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	200	—
939	76	—	—	—	—	—	1778	33	2660	—	53907	50	59285	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56672	78 ¹ / ₂
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8045	70 ¹ / ₂
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64718	49
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5432	90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59285	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2612	80 ¹ / ₂

Sibiu, 5. Augustu 1874.

Const. Stezariu mp.,
capit. in pens. si cassariu alu asociat.

Subscri'sa comisiune esmisa dein siedinti'a comitetului dein 23. Iuniu a. c. conformu decisiunei adunarei gen. dein anulu 1872 p. XXVI. a protocolului respectivu au scontratu cass'a asociatiunei, si relativu la chartiile de pretiu susu insemnate, combinandu acestu conspectu cu celu dein anulu trecut cu privire la serii, numeri, cuponi si valöre, luandu in revisiune si cele de nou intrate in acestu anu, precum si restulu in bani gata cu 939 fl. 76 cr., le au aflatu pe tote intru totu consunatorie, in ordine si presente.

Sibiu in 5. Augustu 1874.

Dr. Ioanu Nemesin.

Br. Ursu.

V. Rusu.

Ioane Cretiu.

Adunarea gen. a asociatiunei trans. tienuta la Dev'a in 10—11 Augustu 1874 sub Nr. prot. XVI. aprobandu acestu ratiociniu, se dà prein acest'a absolutoriu respectivului ratiocinante.

Sibiu, 15. Septembre 1874.

V. Rusu, secret. II.

Iacobu Bologna.

R A T I O C I N I U

despre starea fondului unei radicande academia romana de drepturi pro 187³/₄.

Nr. curente	Intrate	Banco-Note		Argintu		A u r u			Cass'a de pestrare		Banc'a gen. Transilv.		Obligatiuni de statu		Sum'a	
		fr.	cr.	fr.	cr.	bucati	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.
	Nepotendu se tienea in anulu trecut 1873 adunarea generale (XIII). din caus'a epidemiei, s'au inchieatu acestu ratiociniu cu finea lui Augustu 1873 si au ramasu in restu	24	63						416		700		10442		11582	63
	Pe anulu curente 187³/₄ an intratu:															
1	Colecte si oferte	48	50			1 nap.	8						7		63	50
2	Interesse dupa oblig. urb. trans.	395	47												395	47
3	" " de statu unificate in BN. si in argintu	33	80	46											79	80
4	" " actiile banței gen. de asec. reciproca, Trans.	51	80												51	80
5	Pentru argintulu si aurulu schimbatu in BN.	56	79												56	79
6	Din cass'a de pestrare s'au radicațu capitalu si interese conveninde	682	36												682	36
7	S'au elocatu in cass'a de pestrare								421	35					421	35
8	S'au platitu la banc'a gen. Transilvania a 6. si a 7. rata										280				280	
9	S'au cumperatu oblig. urb. transilvane												840		840	
	E s i t e:															
10	Argintulu si aurulu schimbatu de sub Nr. cur. 5			46		1 nap.	8								54	
11	Capitalulu scosu din cass'a de pestrare de sub Nr. cur. 6								648						648	
12	Banii elocati in cass'a de pestrare de sub Nr. cur. 7	421	35												421	35
13	Banii platiti banței gen. Transilvania de sub Nr. cur. 8	280													280	
14	Pentru oblig. cumparata de sub Nr. cur. 9	592													592	
	Sum'a intratelor si a esiteloru	1293	35	46		1 nap.	8		837	35	980		11289		14453	70
	Subtragendu erogatele	1293	35	46		1 nap.	8		648						1995	35
	Remane la adunarea gen. a XII. in restu								189	35	980		11289		12458	35
	Specificatiunea acestui restu.															
a)	In bani gata															
b)	In cass'a pe pestrare la institutul Albina								189	35					189	35
c)	In actii de ale banței gen. Trans.										980				980	
d)	In obligatiuni de statu unificate												1900		1900	
e)	In obligatiuni urbariale transilvane												9345		9345	
f)	In part. de los. de lot. si Rothschild												44		44	
	Sum'a cea de asupra a restului								189	35	980		11289		12458	35
	B I L A N T I U.															
	In anulu trecut au fostu ramasu in restu														11582	63
	Dupa detragerea acestuia din restulu presentu au crescutu in acestu anu fondulu cu														875	72

Colectele si ofertele de sub Nr. cur. I. au intratu prin laudabil'a staruintia a urmatorilor domni: Alesandru Erdösi, protopopu in Racsia 16 fr. 50 cr.; Ioane Santu, notariu la trib. reg. din Abrudu 1 Napoleondoru; Nicolau Cirlea, maestru din Abrudu 5 fr.; Andreiu Albonu, protopopu in Palatca 21 fr.; Paulu Banutiu, subjude reg. in Rupea 6 fr. si Alesandru Micu, vicariu in Fagarasiu unu partialu de sortitura 7 fr. Sibiu, 5. Augustu 1874.

Const. Stezariu,
capit. in pens. si cassariu alu asociat.

Subscris'a comisiune esmisa dein siedinti'a comitetului dein 23. Iuniu a. c. conformu decisiunei adunarei gen. dein an. 1872 p. XXVI. alu protocolului respectivu, au scontratu cass'a fondului academiiei si relativu la harthiile de pretiu susu insemnate, combinandu acestu conspectu cu acelu dein anulu trecut cu privire la serii, numeri, cuponi si valore, luandu in revisiune si cele de nou intrate in anulu acesta, le au aflatu pre tote intru totu consunatore, in ordine si presente.

Sibiu, 5 Augustu 1874.
Ioane Cretiu. Dr. I. Nemesiu. Br. Ursu. I. V. Rusu.
Adunarea gen. a asociatiunei trans. tienuta la Dev'a in 10—11 Augustu 1874 sub Nr. prot. XVI. aprobandu acestu ratiociniu, se dà prin acest'a absolutoriu respectivului ratiocinante.
Sibiu, 15. Septembrie 1874. V. Rusu, secret. II. Iacobu Bologna.